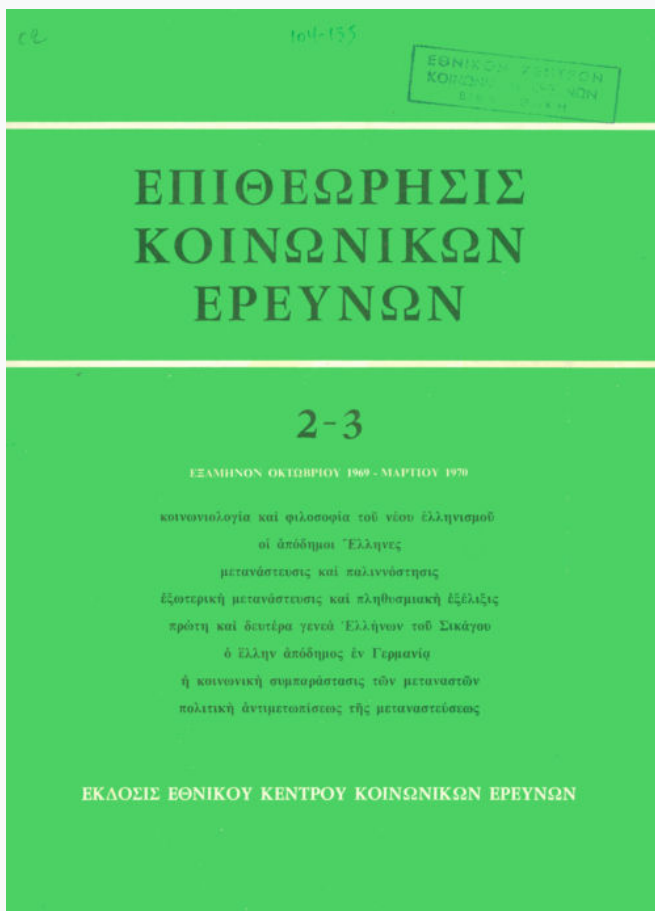

The Greek Review of Social Research

Vol 2 (1970)

2-3

Ο Έλλην απόδημος εν Γερμανία: Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα

Νικόλαος Γ. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/grsr.400](https://doi.org/10.12681/grsr.400)

Copyright © 1970, Νικόλαος Γ. Παπαδόπουλος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Παπαδόπουλος Ν. Γ. (1970). Ο Έλλην απόδημος εν Γερμανία: Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα. *The Greek Review of Social Research*, 2, 142-143. <https://doi.org/10.12681/grsr.400>

Ο ΕΛΛΗΝ ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΝ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ψυχολογική και κοινωνικο-οικονομική εμπειρική έρευνα

ύπό

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Καθηγητού

‘Ο συγγραφέας διεξήγαγε την έρευνα κατά τās εν Γερμανία σπουδās του, τὸ έτος 1964. Τὸ θέμα υπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὁ διευθυντὴς τοῦ Ψυχολογικοῦ Ἰνστιτουτοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Βόννης, καθηγητὴς κ. Hans Thomae.

Σκοπὸς τῆς έρευνῆς ἦτο ἡ μελέτη: α) τὸν κινήτρων ἀποδημίας τὸν ἑλληνογενέτων εἰς Δυτικὴν Γερμανίαν, β) τὸν προβλήματῶν τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἐκ τῆς ἐκεῖ ἐργασίας ὡς καὶ τῆς ἐν γένει ζωῆς τὸν.

Ἡ μέθοδος ἡ ὁποία ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ὑλικῶν ἦτο ἡ συνέντευξις βῆσει ἐρωτηματολογίου.

Τὰ πρόσωπα τῆς έρευνῆς ἦσαν 30 ἐν ὄλῳ, ἡλικίας 18-50 ἐτῶν, ἐκ τὸν ὁποίων οἱ 19 25-35 ἐτῶν. Ἐξ αὐτῶν οἱ 19 ἦσαν ἐγγαμικοὶ καὶ οἱ 11 ἄγαμοι. Προήρχοντο ἐξ ἄγροτικῶν κυρίως περιοχῶν (24) καὶ ἦσαν κατὰ τὸ πλείστον (21) γεωργοὶ καὶ χειρωνακτεῖς. Ὡς πρὸς τὴν σχολικὴν παιδείαν, οἱ 23 ἦσαν ἀπόφοιτοι Δημοτικοῦ Σχολείου, 4 Γυμν. συμπληρώσει ὀρισμέναις τάξεσι Γυμνασίου, 3 δὲ ἦσαν ἀπόφοιτοι αὐτοῦ. Ὁ χρόνος παραμονῆς αὐτῶν ἐπὶ τὴν Δυτικὴν Γερμανίαν ἐκμαίνοστο ἀπὸ ἐνὸς μηνὸς μέχρι τεσσάρων ἐτῶν.

Ἐκ τῆς έρευνῆς προέκυψαν ὀρισμέναι ἐνδιαφέροντα μαρτυρία, τās ὁποίας παραθέτομαι ἑξῆς ὡς ἑξῆς:

Κίνητρα ἀποδημίας

Διὰ τοὺς 27 ἐκ τὸν 30 (90%) τὰ κίνητρα ἀποδημίας ἦσαν οικονομικά. Αἱ ἐπιμέναι ἀπαντήσεις συνοψίζονται ἐν πολλοῖς τās ἀπαντήσεις καὶ τὸν ὑπολοίπων.

«Τὸν τελευταῖο χρόνο δὲν πῆραμε τίποτε ἀπ’ τῆς δουλειῆς μας. Αὐτὸ ἦταν μιὰ «μόρφη μὴ σκέφτηκα νὰ φύγω, ἀλλὰ» μόνον μιὰ ἀφορμὴ, καὶ δὲν ἦταν μόνον αὐτή. Τὰ χάρματα δὲν μοῦ δίνουν καμιά ἀσφάλεια, γιατί ἤθελα νὰ ζῶ καλύτερα, νὰ μὴ ζωρῶ νὰ κάνω κάτι ὁ ἴδιος καὶ νὰ μὴ «ζῶ ἀπ’ αὐτὰ πού πῆρα ἀπὸ τὸν πατέρα μου». *Ἦθελα νὰ καλύτερο γὰ τὴ ζωὴ μου, νὰ μὴ μείνω γεωργός, γιατί ὁ γεωργός «εἶναι τὸ τελευταῖο ἐπάγγελμα γιὰ μᾶς ἐκεῖ, ὁ ἀργότερος δὲν ἔχει καμιά ἀξία στὴν κοινότητα».*

«Σκέφτηκα, ὅσο ἔχω *χρὲθ στὴν τράπεζα*, θάταν καλὸ νὰ μὴ περιμένω εὐφῶρια, γιὰ νὰ πῶρα χρήματα, ἀλλὰ νὰ φύγω στὴ Γερμανία, γιὰ νὰ μπορῶσω γρηγορότερα νὰ τὰ ἐξοικονομῶσω.»

«Ἀκουγα ἀπὸ ἄλλους, ὅτι στὴ Γερμανία κερδίζουν πολλὰ χρήματα, καὶ σκέφτηκα καλὸ θάταν νὰ πάω καὶ ἐγώ. Δὲν εἶχα τίποτε συγκεκριμένο στὸ μυαλὸ μου,

»Σκέφτηκα μόνο, ἂν θὰ κέρδιζα, κάτι θὰ μποροῦσα νὰ κάνω, ν’ ἀγοράσω ἕνα φορτηγὸ καὶ νὰ κάνω μεταφορῆς, μιὰ πού ἤμουν στὸ στρατὸ ὁδηγός.»

«Τὸν τελευταῖο χρόνο, ἦταν ἄρρωστο ἡ γυναίκα μου, *δανείστηκα χρήματα* καὶ ἀπὸ ὅσα πῆρα ἀπ’ τὰ σιτάρια δὲν μπορῶσα νὰ τὰ ἐπιστρέψω, κι ἂν θὰ τ’ ἄφωνα γιὰ ἄργότερα, θὰ αἰζάνονταν οἱ τόκοι. Ἐγὼ ἄντ’ ἐκεῖ σκέφτηκα ὅτι καλὸ θάταν νὰ φύγω στὴ Γερμανία, γιὰ νὰ κερδίσω περισσότερα χρήματα καὶ ἔτσι ν’ ἀντεπεξέλθω στὶς δὲσκολίες.»

Οἱ λοιποὶ 3 (10%) ἐκ τὸν ἀνωτέρω 30 ἀναφέρουν ὡς κίνητρα ἀποδημίας τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἀλλάξουν τρόπον ζωῆς, τὴν ἱκανοποίησιν τῆς περιεργείας τὸν, ὡς καὶ ἄλλους δευτερευόντας, καθαροῦ προσωπικοῦς λόγους:

«Πολλὰ χρήματα δὲν εἶχα, ἀλλὰ οὐτε καὶ μεγάλες ἀνάγκες, πάντοτε εἶχαμε λεφτὰ στὴν τσέπη. Σκέφτηκα ὅμως ν’ ἀλλάξω τὴ δουλειά μου μαρκαγὸ καὶ τὸ γεωργὸ μὲ μιὰ καλύτερη. Ἦθελα ἐπίσης σάν νεὸς νὰ δῶ κάτι, νὰ μάθω κάτι καὶ νὰ διασκεδάσω. Ὅπως ὄλοι οἱ νέοι, εἶχα καὶ ἐγὼ τὴν περιέργεια καὶ ἤθελα νὰ ζῆσω κάτι διαφορετικὸ ἀπ’ ὅτι στὸ χωριὸ μου.»

«Ἡ κυριώτερη αἰτία πού μ’ ἔκαμε νὰ σκεφθῶ νὰ φύγω ἦταν ὅτι ἤθελα νὰ «δῶ καὶ ἐγὼ κάτι. Σκέφτηκα, εἶμαι ἐλεύθερος ἀκόμη καὶ μπορῶ νὰ ταξιδέψω στὴ Γερμανία καὶ νὰ δῶ πὼς εἶναι ἐκεῖ. Φυσικά, τὸ ὅτι θὰ κέρδιζα χρήματα, ἦταν ἐπίσης μιὰ αἰτία, ἀλλὰ μὴ ἐνδιέφερε νὰ κερδίσω τόσα, ὅσα θὰ χρειαζόμουνα γιὰ νὰ ταξιδίω καὶ γιὰ τὰ ἐξόδα στὴ Γερμανία, ὅσο θὰ ἔμενα ἐκεῖ.»

«Ἦθελα νὰ δῶ τὴ Γερμανία, πού εἶναι τὸ κέντρο τῆς Εὐρώπης· τόσα πολλὰ λένε γιὰ τὴν εὐρωπαϊκὴ ζωὴ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἤθελα νὰ τὴν γνωρίσω. Ἦ περιπέτεια, νὰ δῶ καὶ ἐνὸς, καὶ ἄγνωστο, νὰ γνωρίσω ἄλλες χῶρες καὶ ἀνθρώπους μὲ σπαρακτινοῦσε πάντοτε, γιατί μοῦ ἀρέσει ἐνὰ ζῶ μὲ περιπέτεια... Ἐνας ἀνθρώπος χωρὶς περιέργεια, χωρὶς περιπέτεια, εἶναι ὀδῶς ἕνα ζῶ, μιὰ μένα.»

«Ἦθελα κάπως νὰ φύγω, νὰ πάω νὰ γνωρίσω μιὰ ἄλλη ζωὴ, νὰ διακόψω τὸ «δεσμὸ μου μὲ τὸ κορίτσι καὶ νὰ ζεῖχωσῶ... Νὰ ἀγοράσω ἕνα αὐτοκίνητο...»

«Ἐγὼ ἐπίσης μιὰ σκέψη γιὰ σπουδές.»

«Ἦρθα στὴ Γερμανία ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά γιὰ νὰ μπορῶσω νὰ ζεῖψω ἀπ’ αὐτὴ τὴν κατῆστασι (=συνεχεῖς ἐριδες μὲ τὸν πα-

τέρα). Ἔπειτα, γιὰ νὰ μάθω κάτι ἀπὸ μηχανές, νὰ διορθῶνω αὐτοκίνητα, κτλ., πού μὴ μὴ χρειαζόμουνα γιὰ τὴ δουλειά μου.»

»Ἔμερα ὅτι κάτι τέτοια τὰ μαθαίνει κανεῖς ἐδῶ κατὰ τὸν πῶ εὐκόλο τρόπο.»

Προβλήματα ἐκ τῆς ἐκεῖ παραμονῆς

Ταῦτα ὀφείλονται, κατὰ τὸν συγγραφέα καὶ τὰ παρίσματα τῆς έρευνῆς του, εἰς ὁσυχρείας τās ὁποίας ἀντιμετωπίζονται οἱ ἀποδῆμοι ἐξ αἰτίας τῆς γλώσσης, τὸσον εἰς τὴν ἐργασίαν τὸν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἐπικοινωνίαν τὸν μετὰ τὸν γηγενῶν, εἰς τās κλιματολογικὰς συνθήκας, τās συνθηκὰς ἐργασίας καὶ τὸν διαφορετικὸν ἐν γένει τρόπον ζωῆς. Καθίστανται δὲ αἱ ὁσυχρείαι αὐταὶ εἰς ἐντονότεραι λόγῳ τὸν ὀνηλῶν προσδοκίῶν τὸν μεταναστῶν περὶ τῆς ζωῆς, τὸν ἁμοιβῶν, ὡς καὶ τὸν συνθηκῶν ἐργασίας ἐν Γερμανίᾳ, καὶ αἱ ὁποῖα, ὡς εἶναι φυσικόν, διαπεύδονται, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τὸν ἐξῆς ἀπαντήσεων:

«Μὲ τὴ γλώσσα ἐνίωσα τὴν πρώτη μεγάλη ἀπογοήτευσιν. Κανεῖς δὲν ἂν ἀνάγκας νὰ σιωπήσῃς, ἀλλὰ ἐγὼ ἦμουν ἀναγκασμένος νὰ σιωπῶ.»

«Ὅταν φτάσαμε στὸ σταθμὸ, εἶδα ὅτι ὄρισκοῦσαν σὲ ἕνα τελείως ἄγνωστο κῶσμο. Δὲν ἔξεραμ καν πὼς βρισκόμασταν. Εἶχαμε τὸ συναισθημα σάν νὰ πέσαμε ἀπ’ τὸν οὐρανόν. Ὅλοι σχεδόν ἔλεγον ὅτι τὸ καλύτερο θὰ ἦταν εἰάν ἐπιστρέψομαι ἀμέσως, μὲ τὸ ἐπόμενο τρέϊν. Ἄν μποροῦσαμε νὰ μιλήσομαι. Τὸ ἔξεραμε, βέβαια, ὅτι δὲ μὴ μποροῦσαμε νὰ συνηνοουομεθα, ἀλλὰ ἄλλο νὰ τὸ σκέπτεται κανεὶς καὶ ἄλλο νὰ τὸ ζῆ στὴν «πραγματικότητά.»

«Ἦμουν σάν νὰ βρισκόμουν σ’ ἕνα «χῶς. Ἐνίωθα σάν μιὰ μηχανή, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ μιλῶ, χωρὶς νὰ ξερω πὼς ἐπερῆπε νὰ συμπεριφέρωμαι, τι περιμένα ἀπὸ μένα, τι ἔλεγαμ σὲ μένα... Εἶχα χάσει τὸν ἐαυτὸ μου...»

«Τὸ κλίμα γενικά, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κιόλας, μὲ στενοχώρησε πολύ, καὶ μάλιστα μοῦ «πέφτει σάν βῆρος ἀκόμη τώρα αὐτὴ ἡ «ὀμίχλη, αὐτὴ ἡ σκοτεινία...»

«Ἐνίωθα σάν κάτι νὰ μοῦ ἔλειπε, ἴσως «έκειναι ἡ καθαρότητα τῆς δικῆς μας ἀποπερφορίας, ἐκεῖνη ἡ ἡρεμία.»

«Καὶ μὲ τὴ δουλειά ἀπογοητεύτηκα, γιὰ τὴ ἀνεκατέματα μὲ τὰ ὑλικά τοῦ «οτιμένου καὶ ὅλα αὐτὰ μᾶς μάσαν τὰ «δῶχτυλα. Ἦμωσαν σὲ ἄλλες δουλειές «συναισθημένο καὶ γι’ αὐτὸ μᾶς ἦταν ὁσκόλλησι στὴν ἀρχὴ. Μᾶς διηγοῦσαν στὴν Ἑλλάδα, ὅτι οἱ δουλειές στὴ Γερμανία εἶναι πολὺ εὐκόλες: Ἰπατῆς ἕνα κομπὶ καὶ ἐργάζονται οἱ μηχανές, καὶ ἄλλα. Ἄλλα ἀμέσως διαπιστώσει ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦταν παραμύθια. Μᾶς τὰ διηγοῦσαν αὐτὰ γιὰ νὰ μᾶς κάνουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι εἶδαν καὶ ἔξεραμ πολλὰ καὶ εἶναι σπουδαῖοι. Αὐτοὶ πού ἔρχονταν μὲ ἀδεια μᾶς τὸν ἔλεγαμ αὐτὰ, καὶ ἄλλοι πάλι μᾶς εἶδον ὅχι ἀκριβεῖς πληροφορίες γιὰ τῆς «δουλειῆς στὴ Γερμανία.»

«Βρῆκα διαφορετικὲς ἀπ’ ὅτι περιμένα,

»καί ἀπ' ὅτι ἔλεγαν ἄλλοι καὶ οἱ ὑπεύθυνοι στὴν Ἀθήνα, τίς δουλειές. Οἱ πιὸ πολλὰ εἶναι δύσκολοι καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν παίρνομεν πολλὰ. Ἡ δική μου δουλειὰ εἶναι βαριά καὶ λεπτή δουλειά, πρέπει νὰ δουλεύει κανεὶς ἐκεῖ με προσοχή. Ἄν μου τὰ εἶχε ἐξηγήσει κανεὶς ὅλα αὐτὰ ἀκριβῶς, ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα, δὲν θὰ ἔρχομαι με κανένα τρόπο. Τὸ νὰ γυρίσω πίσω τώρα δὲν εἶναι εὐκόλο, γιατί εἶμαι τώρα ἐδῶ καὶ μάλιστα ἀφοῦ ζῶδεμα τόσα χρήματα δέκα μέρες στὴν Ἀθήνα.»

«Συχνὰ μου μιλῶν σὺν νὰ μὴν μπορῶ νὰ κάμω τίποτε, σὺν νὰ μὴν ξέρω τίποτε, καὶ προσπαθοῦν νὰ με κάμουν νὰ πιστέωμεν ὅτι θὰ πρέπει νὰ εἶμαι εὐχαριστήμενος πρὸς βρῆκα ἐργασίας. Ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἐτσι, μοῦ δίνουν ἐργασία ἄχι γιὰ νὰ μοῦ ὀδονουν χρήματα, ἀλλὰ γιατί χρειαζόταν ἐργάτες.»

«Περιμένα, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶναι ἐδῶ πραγματικά πολιτισμένοι, καὶ ὅτι σὲ μᾶς σὺν ξένους θὰ εἰδείξαν περισσότερη κατανόηση καὶ φιλικότητα. Ἀλλὰ αὐτοὶ μὰς ἐβλεπαν καὶ νομίζαν πὼς τὸ νὰ ἐρθομεν ἐδῶ σημαίνει ἰσὶ δὲν εἴχαμε σὸ σπῆτι τίποτε νὰ κάνουμε, ὅτι ἤμισταν πεινασμένοι καὶ γι' αὐτὸ ἤμισταν ὑποχρεωμένοι νὰ φερόμενος ὅπως τὸ ἤθελαν αὐτοὶ. Φυσικά στὸ ἐργαστήριο καὶ στὴν πόλι, τὸ βλέπει κανεὶς αὐτὸ, δὲ χρειάζεται νὰ ξέρη κανεὶς νὰ μιλᾷ γιὰ νὰ τὸ καταλάβη. Ἦθελα νὰ ἀλλάξω τὴν πρῶτή θέσι πρὸς μοῦ ἔδωσαν τὴν δουλειά, ἀλλὰ με ἀπειλοῦσαν ὅτι θὰ με δεστέλλαν πάλι πίσω, 'στὴν πατρίδα σου, ὅπου δὲν ἔχεις καμιά δουλειά.' Ὅταν ὀ ἴδιος μετὰ ζήτησα τὰ χάρτια μου καὶ ἤθελα νὰ φύγω, μετ' ἔδωσαν μὴ νὰ θέσι.»

«Διαφορετικά ἀπ' ὅτι φανταζόμενοι ἦταν ἡ ἐργασία, δηλαδὴ τὸ εἶδος τῆς δουλειᾶς καὶ τὸ σύστημα' μοῦ ἦταν δύσκολο νὰ συνηθίσω, γιατί μὴ τέτοια ζωὴ εἶναι μοῦ ἴδιον, ὅλα γίνονται ρουτίνα καὶ λείπει ἡ ἀνεξαρτησία. Ὅλα βρίσκονται σὲ μὴ σκοπιμότητα καὶ αὐτὸ εἶναι ἴσως καλὸ, ἀλλὰ ὄχι γιὰ τοὺς ἴδιους τοὺς ἄνθρωπους, γιατί ἐδῶ πρέπει νὰ ζῆ κανεὶς μὴ μὴχανῆ, δὲν μπορεῖ νὰ ἐχῆ ἐλευθερία ὅπως τῆ θέλει. Ὅλα εἶναι σὺν νὰ γυρίζουν γύρω ἀπὸ ἕναν ἄξονα καὶ ἂν δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ αὐτὸν τὸ ρυθμὸ, δὲν μπορεῖ νὰ ζῆσῃ. Αὐτὸ συμβαίνει στὴ δουλειά καὶ γενικά τὴ ζωὴ τῆς Γερμανίας, καὶ τὸ νὰ συνηθίσω σ' αὐτὰ μοῦ ἦταν πολὺ δύσκολο.»

Παρὰ τὰς ἀνωτέρω δυσχερείας, ἐπειδὴ ἡ ἀμοιβὴ ἐργασίας εἶναι σαφῶς ὑψηλότερῃ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἑλληνικά ἡμερομισθία, σημαντικὸν ποσοστὸν τῶν ἑλλήνων ἀποδημῶν κατορθῶνουν νὰ προσαρμολοῦν χωρὶς νὰ χάσουν τὴν ἐθνικὴν τὸν συνειδησὴν καὶ νὰ ἀφομοιωθῶν, ὡς συμβαίνει μετ' ὀρισμένους ἐξ αὐτῶν ἄλλοι ὅμως ἀδυνατοῦν νὰ προσαρμολοῦν, μετ' ἀπέλεγμα νὰ ἐμφανίζον διανομιεὶς ψυχικὰς ἀντιδράσεις, ἐκδηλούμενας βασικῶς ὑπὸ τὴν μορφήν νοσταλγίας:

«Ἐδῶ ἔχω πολλές δυσκολίες, ὅλα μόνος μου, ὑπεύθυνος ὁ ἴδιος γιὰ ὅλα. Στὸ σπῆτι ὁ πατέρας μου με συμβούλευε γιὰ ὅλα. Ἡ ζωὴ εἶναι ἐδῶ φυσικά καλὴ-τερη ἀπ' ὅτι στὸ χωριό μου, ἀλλὰ τώρα, ἐπειδὴ εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ, δὲν εἶναι γιὰ μένα καλύτερα. Καλύτερα εἶναι μόνο ἐπειδὴ ἔχω σίγουρη δουλειά καὶ τὴ σιγουριά τὸν κερδοῦς λεπτὰ. Καλύτερα φυσικά ἀπ' ὅτι στὴν Ἑλλάδα, γιατί μπορῶ νὰ μαζέψω χρήματα, ἀλλὰ μόνο ἂν μαγειρεύω ὁ ἴδιος καὶ πλένω. Εἶδα ἐπίσης πολλὰ, πράγμα πρὸ ἄλλως δὲ θάταν δυνατό. Δὲν μπορῶ ὅμως νὰ μείνω πολὺ χρόνον ἐτσι ὁστὴν κατᾶσται αὐτή.»

«Γιὰ μένα ἦταν καλύτερα στὸ χωριό μου. Εἶχα βέβαια οικονομικὰς ἀνεχίας, ἀλλὰ θέλω ν' ἀνανεώω καθαρὸ ἀέρα καὶ νὰ πίνω καλὸ νερὸ. Ἦρθα ἐδῶ γιὰ λόγους, καὶ ἂν ἀκόμη φέρω τὴν οικογένειά μου δὲν θὰ μείνω πολὺ, γιατί δὲν μπορῶ ἀρσίει ἐδῶ ἡ ζωὴ. Ἐγὼ συνθησισεὶ μετ' ἄλλη ζωὴ, δὲν μπορῶ νὰ τ' ἀφήσω ὅλα σὸ σπῆτι καὶ ν' ἀρχίσω ἐδῶ μὴ νὰ ζωῆ. Ἐγὼ ἔχει μὴ ὀικονομία, μετ' ἡν ποῖοι ἔχω ἀρσίει μὴ ἄλλη ζωὴ. Ἐκεῖ ἐπρεπε τρεῖς μῆνες νὰ ἐργάζομαι μέρη καὶ νύχτα στὰ καντὰ καὶ μετ' ἔδω ἔχω δὲν δουλεύει. Ἐδῶ δουλεύω κανονικά, σύμφωνα μετ' ὀρισμένο χρόνο. Ξέρω ὅτι κερδοῦς περισσότερα ἂν δουλεύω πιὸ πολὺ χρόνο. Αὐτὸ εἶναι καλὸ, ἀλλὰ ἐγὼ συνηθισα ἀλλως καὶ ἔχω ἐρθεῖ μόνο γιὰ ἕνα χρόνο ἐδῶ. Ὅπως ζῶ τώρα ἐδῶ δὲν εἶναι καλύτερη γιὰ μένα ἡ ζωὴ ἐδῶ. Τὸ νὰ φέρω τὴν ὀικονομία μου ἐδῶ δὲν εἶναι δυνατό, οὔτε καὶ θέλω. Γιὰ μένα εἶναι τώρα ἐδῶ ἕνα διάστημα πρὸς τὸ πνερνῶ, γιὰ νὰ μὴ πορεύω νὰ καλυτερέωω τὴ ζωὴ μου καὶ τὴ ζωὴ τῆς ὀικονομίας μου. Τὸ ὅτι βρίσκομαι μακριὰ ἀπ' τὴν ὀικονομία τὸ θεωρῶ πολὺ πολὺ ἄσχημο. Μὲ τὰ χρήματα εἶμαι εὐχαριστήμενος, συγκέντρωσα 8.000 μάρκα σὲ 14 μῆνες, ἀλλὰ μαγειρεύω μόνος μου καὶ δὲν πάω σὲ καμιά ἀνεξαρτησία. Μόνος δουλεύει, φανητὸ καὶ ἔπνο. Οικονομικά ἦταν καλὰ γιὰ μένα, ἀλλὰ ἄλλως ψυχικά γιὰ μένα καὶ τὴν ὀικονομία, ἄσχημα. Ἡ γυναίκα μου καὶ τὸ παιδί μόνος, ἐγὼ τὸ ἴδιο. Θὰ ἔλεγα, ὅτι καλύτερα θάταν νὰ μὴ εἶχα ἔρθεῖ, κι ὡς κερδοῦς λιγότερα χρήματα.»

«Ἀπ' τὴ μὴ πλευρὰ τὸ βρίσκω καλὸ, πρὸς εἶμαι ἐδῶ, ἐπειδὴ δουλεύω ἕνα χρόνο καὶ βγάζω περισσότερα ἀπ' ὅτι σπῆτι. Ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρὰ εἶναι πολὺ στενώχωρα γιὰ μένα, γιατί εἶμαι μόνος μου ἐδῶ καὶ ἡ γυναίκα μου ἐκεῖ μόνη τῆς, εἶμαι μακριὰ ἀπ' τὴν ὀικονομία, μακριὰ ἀπὸ φίλους καὶ γνωστούς, εἶμαι σὲ μὴ ξενίῃ χώρα. Δὲν ξέρω τὴ μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ μὴ στενωχωρέμα, εἶναι ἀναπόφευκτὸ τὴ δικὴ μου θέσι.»

«Ὡφέλιμο ἦταν πρὸς ἦρθα, γιατί κερδοῦς τὸ μῆνα ἕνα ὀρισμένο ποσόν. Μέχρι τώρα πορεύομαι νὰ βάζω στὴν πάντα τὸ μῆνα 300 μάρκα. Στὴν ἀρχὴ ἔπαιρνα πολὺ λίγα καὶ γι' αὐτὸ δὲν γύρισα ἀμέσως πίσω στὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ δὲν εἶχα χρήματα. Μετὰ ἀρχισα νὰ παίρνω πιὸ πολλὰ,

δουλεύω μετ' Akkord, καὶ γι' αὐτὸ καὶ εἶμαι ἐδῶ, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ χρήματα τὰ κερδοῦς με βαριά δουλειά. Ἀπ' ἄλλη ὀποιοὶ πάλι ἦταν ἄσχημο γιὰ μένα, γιατί μοῦ κακοφαίνεται πάντοτε ἐδῶ, νιώθω μοναχία, καὶ ἡ ζωὴ μου ἐδῶ μοῦ φερνεῖ μὴ ψυχική ἐρήσμο.»

«Στὸ σπῆτι κυβερνοῦσα ἐγὼ ὅπως ἤθελα τὴ ζωὴ μου, ἦμον σὲ γνωστὸ περιβάλλον, ἡ γλώσσα, τὰ ἦθη, οἱ γιορτές, γνωστούς τρόπος στὴ ζωὴ, ἐκκλησία. Ἐδῶ μεῖμα ἕνας ξένος μετὰ ξένων καὶ δὲν μπορῶ νὰ βρῶ κάποιον με τὸν ὀποιοὶ νὰ ταϊρίζομε. Καὶ οἱ πατριώτες ποῦ συναντῶ ἐδῶ, δὲν ξέρω τὴ εἶδος ἀνθρώποι εἶναι. Ἐκτός αὐτοῦ, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς βρῆ καὶ εὐκόλα, ἂν μὴν σὲτ ἄλλο ἀκρο τῆς πόλεως. Ἄν καὶ εἶχα στὴν Ἑλλάδα λιγότερα χρήματα, περνοῦσα πολὺ πὸ εὐχάριστα ἀπ' ὅτι ἐδῶ. Ἐδῶ ζῶ μόνος μου, ἀπομονωμένος ἀνάμεσα σὲ τὸσους ἀνθρώπους.»

Τὰ προβλήματα τῶν ἀποδημῶν ὀξύνονται ἐπι περισσότερον καὶ ἐκ τὸ γεγονότος ὅτι ἡ ἀπουσία τῶν καθιστῶν προβληματικὴν τὴν κατᾶσται τῶν οἰκείων τῶν, ὡς γίνεται φανερόν ἐκ τῶν ἐξῆς ἀπαντήσεων:

«Ἡ γυναίκα μου εἶναι ἐπίσης μόνη τῆς, καὶ σῆτι στενωχωρεῖται ὅπως καὶ ἐγὼ, ὅπως μοῦ γράφει. Εἶναι ὑπεύθυνη τώρα καὶ γιὰ τὴ δουλειά με φροντίτῃ, ἐχει πὸς πολλὰς σκοτούρες, πρὸς τὴν ταλαιπωροῦν. Δὲν μπορῶ ὅμως ἐγὼ νὰ ἐπιστρέψω γρήγορα, γιατί δὲν μὰζω ἀκόμη ἀρκετὰ χρήματα. Ἐχει δυσκολίες καὶ τὰ παιδιά καὶ αὐτὸ με στενωχωρεῖ πολὺ. Εἶναι εὐχάριστο πρὸς τὴν βοήσθον οἱ γονεῖς μου. Κάνουν ὄλοι μαζί τὴ δουλειά σὸ σπῆτι πρὸς μποροῦν. Εἶχα πείσει τότε ἐγὼ τὰ ζωοφάρμα καὶ πρέπει ἡ γυναίκα μου νὰ τὰ φροντίτῃ καὶ νὰ τὰ θέρισῃ.»

«Ἀφοῦ δὲν μπορῶ νὰ φέρω τὴ γυναίκα μου ἐδῶ, μοῦ γράφει καὶ αὐτὴ νὰ ἐπιστρέψω. Μετὰ περιμένομε τώρα καὶ παιδί, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐπίσης ἕνας λόγος γιὰ νὰ ἐπιστρέψω, ἀλλὰ πολὺν καιρὸ πάλι δὲν θὰ εἶμαι.»

«Τὰ παιδιά μου εἶναι ἐπὴ ηλικία πρὸς πρέπει σὺν πατέρας νάμα ἐκεῖ γιὰ νὰ τοὺς δώσω μὴ καλὴ ἀγωγή. Δὲν ἦταν καλὸ γιὰ τὴν ὀικονομία μου νάμα ἡ γυναίκα μου μόνη τῆς με τέσσερα παιδιά καὶ ἐγὼ σὺν πατέρας ν' ἀπουσιάζω, γι' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ μείνω πὸς πολὺ τώρα πάλι. Θέλω νὰ ξέρω τὸ κάθε τὸ πὸς συμβαίνει στὴν ὀικονομία μου ἀμέσως, γιὰ νὰ κανονίσω κατὰ τὸν καλύτερο τρόπο καὶ τὴ ζωὴ τῆς ὀικονομίας μου. Καὶ αὐτὰ μπορῶ νὰ τὰ κάνω, μόνο ἂν εἶμαι ἐκεῖ.»

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω προβλημάτων ὁ συγγραφεὺς προτείνει τὴν καλύτερην ὀργανισμὴν τῆς ἀποδημίας, ἐπι τῆ βῆσει καὶ τὸν ἴπὸ τῶν ἀποδημῶν γενομένων προτάσεων. Οὗτω θὰ ἠδύνατο αἰ διυνάμενα νὰ προκύψουν ἐξ ἀπὸ τῆς ὀφελείας τὸσον διὰ τοὺς ἀποδημῶς ὡς ἄτομα, ὄσον καὶ διὰ τὴν Χώραν.